

Mai népművészet a Duna–Tisza közén

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Tisztelettel és nagyrabecsüléssel köszöntöm Önöket a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Kara nevében és képviselőként. Megkülönböztetett tisztelettel köszöntöm azokat az alkotókat, akik hozzájárultak a Kar és a Duna–Tisza Közi Népművészeti Egyesület közös kiállításához. Köszöntöm munkatársainkat, hallgatóinkat, az érdeklődő vendégeket.

A nagykőrösi tanítóképző – ahogyan a Kart a hétköznapokban emlegetjük – 30. tanévet kezdte el 2019 szeptemberében, éppen ezért a 2019/2020-as tanévet ünnepi események sorozatának szenteljük, készülve arra, hogy 2020. október 6-án megemlékezhessünk az 1990. október 6-i első tanévnyitóról.

A Duna–Tisza Közi Népművészeti Egyesület ünnepet hozott ebbe az épületbe, és segít bennünket abban, hogy a felsőoktatási intézmény tágabb felelősségére és kötelezettségére is rámutassunk, ami a *közszolgálat*, a *köz szolgálata*, a *közösség szolgálata*. A felsőoktatási intézménynek saját magán túlmutató felelőssége is van, ezt pedig egyszerűen úgy fogalmazhatjuk meg, hogy teret biztosít, teret enged, teret teremt közfelelősségből kifolyólag a közösség szolgálatára, a közösség érdekében. Különösen igaz ez az ún. „vidéki” felsőoktatási intézményekre, amelyek hozzájárulnak, hozzájárulhatnak saját régiójuk, térségük fejlődéséhez, megtartóerejéhez, és különleges felelősséggel tartoznak a régió és saját városuk közösségeiért, akikkel együtt vívják végvári harcaikat a „vidék” Magyarországáért. Így lehet ez a Kar is találkozási ponttá, ahol a közösség szolgálatára, közszolgálatra nevelünk, képzünk leendő szakembereket; gondoljunk csak a pedagógus hivatásra, az egyházi szolgálatok bármely ágára.

A *Mai népművészet a Duna–Tisza közén* című kiállítás ma élő és alkotó emberek alkotásait: kezük munkáját és szívük szeretetét mutatja meg az érdeklődőknek. A tárlat rádöbbsen az alkotás, a művészet értelmére, hiszen *otthont és otthonosságot teremt, otthonérzést szül*. Néhány napja, mióta ide kerültek ezek a kincsek, másképpen járunk–kelünk, másként viselkedünk az épületben. Elcsendesedtünk, és az áhítat csendje lebeg a mindennapi munka, oktatás felett.

A népművészet, az alkotó ember szava, éneke, keze munkája azt mutatja meg, *amit látunk a teremtett világból, és ahogyan látjuk azt*. Ezért teremt, jelent otthont és otthonérzést, mert azt látjuk, halljuk és érezzük, ami a szimbólumok nyelvén és jele által a mienk, ami mi magunk vagyunk.

Ez a kiállítás megtanít felfelé is nézni. Nem csupán azért, mert a paravánok, tárlók mellett felfelé is van értelme tekinteni az emeleti szintről lelógó textíliákra. Olyan ez, mintha a világmindenség miniatűrjébe lépnénk be, egy ókori szentélybe, hiszen a nagyon régi világban a teremtett világ ábrázolásán túl kárpitokkal is fedték, borították, ékesítették a szentélyeket, amelyeket a menny és a föld, a teremtés visszatükröződéseként, mikrokozmoszként fogtak fel.¹ Vagy olyan ez, mintha a Kárpát-medence ékszerdoboznyi református templomaiba lépnénk be, amelyek egy és azonos nyelvet beszélnek, bárhol vagyunk is. Ezekben a szenthelyekben is szemléljük a festett kazettás mennyezetet, a bennünket körülvevő világmindenséget, felettünk a Napot, a Holdat, a csillagokat, és a falakon élénken burjánzó, felfelé törekvő kőbe–falba–mészbe örökített világmindenség, életteli vegetáció pillanatfelvételét. Az ősi zsoltár szavai elevenednek meg a mennyezetten és a falakon:

„Az egek beszélnek
És nyilván hirdetik
Az Úrnak erejét.
Az ég mennyezeti
Szépen kijelentik
Kezének munkáit.” (RÉ 19,1)

¹ Vö. Pap Ferenc: *Templom mint teológia. Kulcsok az Ezékiel 40–48 értelmezéséhez*. Károli Gáspár Református Egyetem–L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2012. 68–88.

Pilinszky János (1921–1981) *Gótika* című versében ekként fogalmazza meg, önti szavakba az ősi gondolatot:

„A csúszó-mászó, belefeledkezve
vállra omló hajadba, figyelni
romolhatatlan, veszendő tökélyed.

A senki néz.
A semmi néz.
Az ízeltlábú nézi a napot.
A tört, a gyúrt, a szaggatott
a kereket, lángolót, mozdulatlant.

Most minden egy. Együtt van. Egybeolvad.
A mindenség modellje, áll a templom.”²

Azt és úgy látjuk, amit és ahogyan látunk a teremtett világból, ahol és ahogyan élünk. Nem véletlen, hogy az ószövetségi szent sátor leírásakor a Szentírásban szinte refrénszerűen olvassuk: *mestermunkával, mesteri/művészi szövéssel készítsd el azt* (vö. 2Móz 26,1.31.36; 27,16; 28,6; 35,35; 39,3). Az Úrnak csak a legjobbat lehet odavinni, felajánlani; csak azt, ami a legszentebb szándékkal, a legnagyobb odaszánással és szakértelemmel készült. A silányság, igénytelenség, felületesség „kultúrája”, a magamutogató és öntetszelgő giccs, a használati tárggyá silányított életminőség a gyökértelenség, honvesztettség jele és megnyilvánulása.

Azért is nagyszerű ez a kiállítás, mert a Kossuth-díjas és művészeti díjakkal, elismerésekkel és művészeti testületi tagsággal kitüntetett alkotók mellett megjelennek olyan alkotások és mestermunkák, remekek is, amelyek ma élő kortárs alkotók első munkái közé tartoznak. Így együtt egész ez a bemutatkozó kiállítás azoktól, akik közöttünk és velünk élnek – talán szótlanul, nem feltűnősködve, de mégis nagy és mély dolgokat látnak, láttatnak ebből a világból, nagy és mély dolgokat formálnak, alkotnak a formátlan anyagból, a gombolyag fonálból, a gyapjúból. Értünk és nekünk beszélnek.

A szekularizáció azt is jelenti, hogy elveszítette az ember az otthonát és az otthonosságát, az otthonérzését a világban. Bomlásnak indult, felbomlott a közösség, a család, a város és a falu közössége. A szekularizáció nem csupán az egyház problémája, hanem az egész közösségé. A kérdés az, hogy az árván és egyedül maradt otthontalan és gyökértelen egyén mit tegyen magával. A szekularizációban ugyanis jelentésüket veszítették és veszítik a tárgyi, zenei, szellemi szimbólumok a felbomló, szétfoszló nemzeti, egyházi közösségek számára, amelyek eredetileg és ősi erővel életérzéseket, összetartozást fejeztek ki, közvetítettek szinte eszköztelen módon a betűk, szavak, mondatok világán túl, de mégis a mélység tisztaságával. És mivel ezeket már nem értjük, otthonunk és otthonérzésünk sincs.

E tárlatot nézve belebotlunk a Napon, Holdon túl a virágos mezőbe, az egyházi és nemzeti szimbólumokba, Arany János magyar nemzeti, egyúttal egyetemes és biblikus nyelvébe, ha csak a Nagykőröshöz köthető nagy költő balladamatívumainak szóttesek nyelvén megmutatott szimbólumaira vagy városunk címerére és közös jelképünkre, a református templomra gondolunk, tekintünk. Megbotlunk ezekben a szimbólumokban. Szemünk előtt a kereszt, a születés és a halál, a gyász és az öröm. Azt mutatják meg az alkotások, amit és ahogyan látunk a teremtett világból, a környezetünkből, ami a miénk, amik gyapunk.

Október a közösségi emlékezet jelentős hónapja. Nemzeti történetünkre, vértanúkra, emlékezünk (október 6., október 23.), és itt Nagykőrösön évről évre visszatérő módon Arany János halálára

² A szövegközlés forrása: https://mek.oszk.hu/01000/01016/01016.htm#h3_188

(1882. október 22.), valamint mi reformátusok/protestánsok a reformációra (október 31.). Az ősi keresztény szimbólum szerint Krisztus saját testéből táplál, mint az anyamadár/pelikán saját fiókait.³ Ezt a képet még a református szűk szimbólumvilág is elfogadta, ábrázolta a templomokban, a szószékeken, a textíliákon és a klenódiумokon, és most itt látjuk a szőttesek között is.

A XX. század útvesztői és veszteségei után a „ma embere” talán utolsó pillanatban kezébe veszi a fát, a gyapjút, a fonalat, a bőrt, a szalmát, a gyékényt, az anyagot, hogy alkosson valamit. Talán tétova lapozza fel a mondókákat, népmeséket, népzenei és egyházi énekkincsünk tárait, hogy újra megtanulja, felfedezze és elmondja, elénekelje, amit már nem hallgatott és tanult meg a hosszú őszi és téli estéken a szülőktől, nagyszülőktől. Valami sajátot, valami sajátosat, valamit saját magából akar, amit lát és látat, ami csak az övé. Ami nem tucatáru, amin keresztül otthon érezheti magát.

Reményik Sándor (1890–1941), a XX. század első felének lírai nyelvezetű protestáns prófétája 1933-ban biblikus nyelvezettel a világot *Isten-szötte szőnyeg*nek nevezte.

A szőnyeg visszája

Kétségbe esem sokszor én is
A világon és magamon,
Gondolva, aki ilyet alkotott:
Őrülden alkotott s vakon.

De aztán balzsamként megenyhít
Egy drága Testvér halk szava,
Ki, míg itt járt, föld angyala volt,
S most már a mennynek angyala:

„A világ Isten-szötte szőnyeg,
Mi csak *visszáját* látjuk itt,
És néha – legszebb perceinkben –
A *színéből* is - - *valamit*.”⁴

Igen, legalább a visszáját látjuk, de azt legalább látjuk, és olykor átvillanhat a színe is, az összkép.

A ma közöttünk élő alkotók mestermunkái tegyék jobbá, szebbé a hétköznapjainkat. Tegyük otthonosabbá a kiállítás ideje alatt ezt a házat, döbbsentsenek rá arra, hogy hová tartozunk, és arra, hogy a szőnyegnek nem csak visszája, hanem színe is van.

Szeretném kinyilvánítani azt a szándékunkat, hogy a Kar mint egy egyházi Egyetem része különös felelősséget érez ezért a városért, a régióért, találkozási pont, közösségi tér szeretne lenni. Szeretném megerősíteni együttműködési szándékunkat a Duna–Tisza Közi Népművészeti Egyesülettel, hiszen vannak olyan lehetőségek és források, amelyekkel az egyesület, más lehetőségekkel a felsőoktatási intézmény rendelkezik, azonban ezeket egymás javára tudjuk fordítani; és vannak olyan területek, célok és lehetőségek is, amelyeket csak együtt, összefogással tudunk eredményesen elérni.

³ Vö. Vanyó László: *Az ókeresztény művészet szimbólumai*. Jel Kiadó, Budapest, 2010. 265-267.; Magyar Néprajzi Lexikon (IV. kötet). Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981. 225-226.

⁴ A szövegközlés forrása: <https://mek.oszk.hu/01000/01052/html/vers1002.htm#43>